

AKPATRE NDIDEM JUDAH YE NTAÑ-MFEP

2 Chronicles 36:11-21; Jeremiah 25:1-33; 28:1-17;

29:8-14; 39:4-8

ỌYỌHỌ UKPEP-ŃKPỌ 375

Eke Mkparawa

IKỌ IBUOT: “Ndien mbufo eyeyom Mi, enyuñ ekut Mi, koro mbufo edibinede Mi ke ofuri esit mbufo” (Jeremiah 29:13).

Mme Idiok Ini Ke Judah

Ekedioṅ Jeremiah nte atua-eyet anditiñ ntiñ-nnim ikọ. Enye ekedi owo emi ekenyenede mfighe ke esit esie abañ ikọt Abasi. Enye akayak ofuri uwem esie esin ke ndidomo ndiñwam mbon efen, ama onyuñ odu uwem ke utọ usuñ emi ekesinde Abasi ekeme nditiñ nnyuñ nsian enye mme ñkpọ eke editibede ke ini iso.

Abasi ama ọñwoṅ ọṅ Nditọ Israel ke ini mmọ ekeworode ke Egypt ete ke Imọ iyedu ye mmọ adaña ini nte mmọ esuhode ye Imọ me edikopde uyo Imọ. Edi Enye ñko ama ọñwoṅ ndinọ mmọ oro mikokopke uyo Esie ufen. Uwak emana Nditọ Israel ema edu uwem enyuñ ekpaña ọṅode ke ini oro, mmọ ema enyuñ eduṅore ekut ete ke Abasi ama anam nte ekemde ye se Enye eketiñde: nti owo ema edara mme edidiṅ Esie, mme idiok owo ema enyuñ ebọ ndutuhọ eto ke mme ufen Esie.

Idiok ido ama anam esien duopeba ebahare ke ini Solomon akakpade. Ekekot esien duop Israel, ndien ekot esien iba Judah. Israel ikenyeneke nti ndidem; ntre ema etañ esien duop efep nte mbuot-ekọñ, mmọ emi mikodiṅke Abasi enyuñ edi ediduñ ke isọñ mmọ.

Nti ndidem ifañ ema edu ke Judah, owo nte Asa, Hezekiah, Jehoshaphat, Uzziah ye Josiah. Ke ntak mmọ, Abasi ama onim idut Judah ebighi ke esisit ini. Akwa edidemere ke ini ukara Edidem Josiah ama anam edidiṅ Abasi ọsuhọ ye mmọ ke ekpri ini; edi ke Josiah ama akakpa, akpatre idorenyin ke abañ Judah ndikabare ndi akwa idut ama ebe ibọhọke ke ini ukara Christ ke tosin isua. Nditọ ye eyen eyen-eka Josiah emi ekedade itie esie, kpukpru ekedi ndiṅi owo ndien ikanamke baba eti ñkpọ kiet inọ mbio-obio. Ofuri idut Judah eketie ke itie ukwañ-ido ye unana inemesit ebet ntañ-mfep.

Ukara Nebuchadnezzar

Ekekeke ke utọ ini ntem ke Nebuchadnezzar akada ubọñ ke Babylon, akwa idut emi mikofioṅke Abasi. Abasi okokot Nebuchadnezzar ete ke enye edi asañ-utom Imọ, ndien akada enye amia Judah ufen.

Ke ini mme udim ekọñ Nebuchadnezzar ekedide ndiñwana ye Judah, ema etañ nti owo enyoñ Babylon. (ke otu mmọ oro imokut Daniel, Shadrach, Meshach ye Abed-nego). Ema ekpoñ mme usuhore owo ke obio, enyuñ enim oruk Josiah ete ekara mmọ.

Jeremiah ama oduri mme owo utọñ ete esuk ibuot enọ Nebuchadnezzar enyuñ edu uwem emem ke idak mme andikara mmọ ke esen idut, edi Zedekiah ama abiat mme eñwoṅ esie ke iso edidem Babylon onyuñ aka iso akpa edem owut Abasi. Enye inyimeke ndikpañ utọñ nṅo item owo baba kiet.

Editiñ “Inem” Ikọ ke ntiñ-nnim ikọ

Okposuk edi nte Abasi ama eketiñ ọṅ Jeremiah ete ke ntañ-mfep oro eyebighi ke isua ata ye duop, anditiñ ntiñ-nnim ikọ kiet, Hananiah, ke emi ama adaha ada onyuñ ọṅode ete ke ntañ-mfep oro edibighi ke isua iba kpọt. Mme owo ema ndikop “nti etop” ke mmọ edide akpanikọ me edide nsu. Ke ediwak ini ebiaña mme owo eto ke mme eñwoṅ emem emi enamde enọ mmọ tutu ofut odoro mmọ ke idem, ini ndifehe mbọhọ ama ebe. Paul, owo Mbete ama ewet ete ke mme owo eyedu ke eyo nnyin, emi edisiode utọñ mmọ efep ke akpanikọ, ndien ewoṅore ebine ikpikpu mbuk, sia mmọ “midibọhọ eti ukpep-ñkpọ.”

Jeremiah ekpekenem esit ndikut nte ntañ-mfep oro ebighide ke isua iba kpọt, edi enye ama ọṅode ete ke idighe se Abasi eketiñde edi oro. Enye ama etiñ ntiñ-nnim ikọ ete ke Hananiah eyesop akpa, ndien enye ama akpa ntre. Edi Jeremiah ama aka iso odu uwem man enye etiñ Ikọ Abasi ọṅo mme owo.

Efumi Sabbath

Ke Nditọ Israel ema ekewọrọ ke Egypt, Abasi ama onim ibet ete ke kpukpru oyọhọ isua itiaba enyene ndidi Sabbath ọnọ isọn. Owo ikenyeneke nditọ mkpasip ke iñwañ, ndien se ikotibede ikọri ke idem mmọ, ekenyene ndiyak nnọ mme ubuene. Ke oyọhọ isua itiokiet, mme ñkpọ iñwañ ekenyene ndiwak eti-eti tutu ọsuhọ nte ekemde udiana isua. Ñkpọ iduhe ndinam nnyin ifiok ite ke akananam, nditọ Israel ema enim ibet emi, ke ndinam isọn enyene nduok-odudu ke ofuri isua 490 emi mmọ mikoduhe ke ufin. Isua 70 edi ibat isua emi ekemde ye ibat mme Sabbath oro mmọ ekefumide, kpa ukem ibat isua emi eketiñde ke ntiñ-nnim ikọ ebaña ntañ-mfep oro.

Edieke Abasi etiñde enyin ntem ke ndikut ete ke enim mbet Esie ke se ibañade utom-obot emi etiede nte idighe akpan ñkpọ, adaña didie ke Enye editiñ enyin ke ñkpọ eke abañade erinyaña ukpọn nnyin! Enye ama ọñwọñ nsinsi uwem ọnọ kpukpru owo eke edidude uwem nte Ñwed Abasi etemede; edi nsinsi ufen ke ebet mmọ oro minyimeke ndisaña ke usuñ Esie, mme “inem ikọ” eke ndusuk owo ekwọrọde ke ndidọhọ ete ke hell nsinsi iduhe, ikemeke ndibiọñ.

Ọkpọnọ Jeremiah

Jeremiah ekesikọñọ ọkpọnọ emi edade eto enam ke itọñ esie nte ñkpọ ndida ñwut mme Jew ntañ-mfep mmọ, man eti mmọ ete ke mmọ edu ke idak ọkpọnọ mme asua. Mmọ ema edu enyuñ ekop inem uwem nte odotde ke idak ukara Nebuchadnezzar adaña nte ekedude eti uwem. Hananiah okobuñ ọkpọnọ eto oro man odomo owut mme owo ete ke ntañ-mfep mmọ eyesọp osim utit. Emi ekedi nsu, ndien Abasi ama ọdọñ Jeremiah ọdọhọ ete: “Koro ntem ke Jehovah mme udim, Abasi Israel, ọdọhọ, ete, Mmọkọñọ kpukpru mme idut emi ọkpọnọ ukwak ke itọñ man mmọ ekabare edi ikọt Nebuchadnezzar edidem Babylon; ndien mmọ eyenam ñkpọ esie, mmonyuñ nnọ enye mme unam ikọt” (Jeremiah 28:14). Ke ntak nsọñ-ibuot mmọ, ntañ-mfep Nditọ Israel ekenyene ndikabare nsọñ eti-eti.

Ke ini Nebuchadnezzar akanamde nna-ekọñ akan Jerusalem okuk, mme andiduñ ke esit obio ikekemeke ndinyene udia. (Mmọ ema esinyene se ikemde mmọ ndidia mbemiso ini emi). Baba kiet ke otu mme idut emi ekande mmọ ekuk ikamaha ndiñwam mmọ. Mmọ ikekemeke, koro mmọ ke idem mmọ ekedi se Nebuchadnezzar akakande ke ekọñ ada enyene. Ke ebete oro, mme ini ema edu ke mbuk Nditọ Israel emi mmọ ekekande mme idut oro ke ekọñ, ke ntre emi ekedi eti ifet ọnọ mmọ ndisio usiene, edieke ekemede. Ntre ke nnyin ikut ite ke ofuri ererimbot ekedu ke usua ye mme Jew, ndien mmọ enyene ndibọ ufen koro ewọñredek ekpọñ Abasi ekekpono ndem.

Mme Anditiñ Ntiñ-nnim Ikọ Akpanikọ

Abasi okoyom ndinam se ifọnde ye mbon emi. Enye ama ọdọñ mme anditiñ ntiñ-nnim ikọ emi ekenamde akpanikọ, emi ekeduride mmọ utọñ ñko ke usen ke usen ke abaña ubierikpe Abasi. Edi mmọ “esak mme isuñ-utom Abasi, enyuñ esin ikọ esie ke ndek, enyuñ esuñi mme prophet esie, tutu Jehovah obumere iyaresit ye ikọt esie, tutu inyeneke erikure” (2 Chronicles 36:16).

Abasi ama ọdọhọ ete ke Imọ iyenim Nditọ Israel ke “ñkpọ nsahi.” Mme idut efen eyesaña ebe ke obio mmọ enyuñ esua mmọ eti-eti tutu eyesak nsahi ebaña mmọ, emi ekenyenede ndidi ndimek ikọt Abasi. Nso utọ enyene-ndik obio ke enye edidi!

Mme isenowo ñko eyedu ke mkpaidem ebaña ntak nsobo emi okosimde Israel. “Ndien ediwak mme idut eyesaña ebe obio emi, enyuñ edọhọ kiet ye kiet, ete, nsinam Jehovah akanamde ntem ye akwa obio emi? Ndien mmọ eyeborọ, ete, Koro mmọ ekekpọñde ediomi Jehovah Abasi mmọ, ekenyuñ etuakde ibuot enọ abasi efen, enyuñ enam ñkpọ enọ mmọ” (Jeremiah 22:8, 9).

Nnyin iduhe uwem inọ idem nnyin ikpọñ. Mbon efen ke esese uwem nnyin. Edieke inamde akpanikọ ke se nnyin inamde inọ Ọbọñ, mme owo ekut ntre. Edieke ifiakde edem, mme anam-idiok eyedioñọ usop-usop enyuñ edu ke mkpaidem ebaña se idide ntak. Owo mfiak-edem ekededi ada esuene ọsok enyiñ Jesus. Enye inọhọ utom Christ ukpono. Abasi oyọhọ ye mbom, onyuñ ododomo ndinam kpukpru mme anam-idiok, kpa ye mbon mfiak-edem, efiak etiene Enye. Edi ediwak ekabare ekop inem ke utom mmọ, ke udọñ inyene ye ntak etop, tutu mmọ inyeneke ini inọ Abasi.

Abasi ama ọdọhọ mbio-obio Judah ete “Ñkọdọhọ fi ke ini ifure fo; afo ọdọhọ, ete, “Ndikopke.” Emi edi ido fo, toto ke ini uyen fo: koro afo mukopke uyo mi” (Jeremiah 22:21). Abasi ama oduri mbon emana emi

utōñ ukem nte Enye okoduride mbon Akani Ediom, edi ke ntak uforo mmọ, mmọ ikwe ntak ndiyom Andinyaña. Okposuk edi ediwak owo enyenede enyōñ-enyōñ ido ukpono Abasi, eka ufok-Abasi ke Usen Qbōñ, mmọ ikabakere esit ikpōñ idiok-ñkpọ mmọ. Mme owo ikponoke ndem, edi mmọ ekpono mme utom eke ubok mmọ enamde. Mmọ eyebem iso enam kpukpru mme ñkpọ eken, ndien edieke ini ọsuhode ọnọ mmọ, mmọ eyeyak esisit enọ Abasi. Ke ini mme owo edidade ke ikpe, Abasi eyeti mmọ abaña ediwak ikọ nduri-utōñ emi Enye ọkọnde.

Esobo Babylon

Abasi ekebe ke Nebuchadnezzar ada ubierikpe ọsok Judah; edi ke akade iso, Nebuchadnezzar ama ọbọ ufen ñko, koro enye ikokponoke Abasi. Ebekpo ukara Babylon ama oforo ke esisit ini, ndien mme iñwañ emi ekekōñde ufum, emi Nebuchadnezzar ọkọbopde ekedi kiet ke otu mme utibe-ñkpọ itiaba emi ekedude ke ererimbot ini eset. Edi Abasi ọkọdọhọ ete ke Imọ iyenam Babylon edi “nsinsi ndon.” Ke emi akwa Babylon, emi ini kiet ko ekenyenede ibibene iba emi okokoñde ke idaha akan ikpat 300, inua otop ata, ndiye ebọp, uwak itie-ukpono mbon Mohammed, mme itie-ukpono, mme iñwañ ye mme edik-mmōñ, ọbuhọ ke idak ñwure ediwak emana. Ñkpri ibom-mbom ifañ edi ñkukure se iñwamde ndiwut ebiet emi akwa obio ukara okodude ini kiet ko.

Mbom Abasi

Jeremiah ama atua eti-eti ke abaña mme etop nsobo emi enye ekenyenede nditiñ, edi enye ñko ama akama idorenyin ndinọ mme usuhore ifin. Ke isua ufen ata ye duop ema ebe, Abasi eyetoñ ntak akpañ utōñ ke akam ebōñde eyom edifak nsio ke ntañ-mfep edieke mmọ edisemede ekot Enye. “Ndien mbufo eyefiori ekot mi, enyuñ eka ekekpe mi ubok, ndien nyekop uyo mbufo. Ndien mbufo eyeyom mi enyuñ ekut mi, koro mbufo edibinede mi ke ofuri esit mbufo” (Jeremiah 29:12, 13).

Ukem etop oro edi etiene nnyin oto ke Ikọ Abasi mfin emi. Edieke idade ofuri esit nnyin iyom Andinyaña, nnyin iyekut Enye. Nnyin ikemeke ndidip idiok-ñkpọ ndien inyene mfon ke iso Abasi. Edi edieke ikabarede ikpōñ, iyarade inyuñ inimde ke akpanikọ, eyenyaña nnyin. Eñwōñọ oro edi ukem ọnọ kpukpru owo: “Owo eke amade, yak edi edibọ mmōñ uwem ke ikpikpu” (Eriyarare 22:17).

MME MBUME

- 1 Anie ekedi edidem Babylon? Nso ke Abasi okokot enye?
- 2 Nso edi ntak emi ntañ-mfep ekenyenede ndisim Judah?
- 3 Abasi ọkọdọhọ ete ntañ-mfep oro edibighe adaña didie?
- 4 Nso ekedi ibet Abasi ke abaña Sabbath isōñ?
- 5 Nso edi ntak emi Jeremiah ọkọkōñde ọkpọnọ eto?
- 6 Ọkpọnọ ukwak ọkọwọrọ nso?
- 7 Nso ke mme anditiñ ntiñ-nnim ikọ akpanikọ eketiñ enọ Nditọ Israel?
- 8 Nso ikotibe ye Babylon ke ema ekenọ Israel ufen?
- 9 Didie ke nnyin ikeme ndikut Andinyaña?